

Karen Thompson Voker

DOBA ČUDA

Prevela
Maja Kaluđerović

■ Laguna ■

Naslov originala

Karen Thompson Walker

THE AGE OF MIRACLES

Copyright © 2012 by Karen Thompson Walker

Translation Copyright © 2012 za srpsko izdanje, LAGUNA

Mojim roditeljima

i

Kejsi

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

„U poslednjim minutima, u času kad nastu-
pa sam kraj sveta, neko zateže zavrtanj tanji
od trepavice, neko tananih zglobova presuje
cveće...”

Drugi kraj sveta, Džejms Ričardson

1.

Isprva ne primetismo. Nismo mogli da osetimo.

Nismo na početku naslutili dodatno vreme što je bubrilo pod glatkim rubom svakog dana kao tumor koji pupi pod kožom.

Onomad su nam klima i rat odvlačili pažnju. Nije nas zanimalo okretanje Zemlje. Bombe su se i dalje rasprskavale na ulicama dalekih država. Uragani su dolazili i prolazili. Završilo se leto. Počela je nova školska godina. Satovi su kucali kao i obično. Sekunde su se pretakale u minute. Minute su narastale u sate. Nije se dalo naslutiti da se ti sati ne slivaju u dane, od kojih je svaki isti, ustanovljene dužine poznate svakom ljudskom stvoru.

Bilo je, međutim, onih koji će kasnije tvrditi da su propast uočili pre nas ostalih. Radnici u noćnoj smeni, udarnici gluvih sati, istovarivači po skladištima, utovarivači

na brodovima, vozači hladnjača, ili nosioci drugoga bremena: besani, brižni i bolesni. Ovi su ljudi navikli na noćno bdenje. Neki od njih su, zakrvavljena oka, zapazili izvesnu upornost tame u zorama neposredno pre nego što je pukla vest, ali je svako to protumačio ličnom opse-
nom svog samotnog, pomućenog uma.

Stručnjaci su šestog oktobra izašli pred javnost. Tog se dana, naravno, svi sećamo. Došlo je do promene, rekli su, do usporavanja. Tako smo od tada to zvali: *usporavanje*.

„Nema načina da se zna hoće li se ovakvo stanje produžiti“, rekao je stidljiv bradat naučnik na toj danas zloglasnoj, navrat-nanos sklepanoj konferenciji za štampu. Prokašljao se i progutao pljuvačku. Svetla kamera tukla su mu u oči. A onda je nastupio čas, toliko puta kasnije emitovan da su posebne kadence naučnikovog govora – utišanost, pauze i onaj blagi srednjozapadni naglasak – ostale neraskidivo vezane za samu vest. Nastavio je: „Ali bojimo se da *hoće*.“

Naš dan je tokom noći narastao za četrdeset šest minuta.

Na početku su ljudi stajali po ćoškovima i iz sveg glasa najavljivali kraj sveta. Psiholozi su dolazili u školu da pričaju s nama. Sećam se kako sam gledala našeg suseda gospodina Valensiju dok puni garažu hrpama konzervirane hrane i flaširane vode, kao da se priprema – sad mi se tako čini – za daleko manju katastrofu.

Bakalnice su uskoro ostale prazne, polica glatkih kao oglodane pileće kosti.

Putevi su se smesta zakrčili. Ljudi su čuli vest i rešili da se pokrenu. Porodice su se nagurale u automobile i uputile preko državnih granica. Razmislili su se na sve strane, kao životinje nenadano obasjane svetlom.

Razume se, međutim, da na svetu nije bilo mesta na koje su se mogli sakriti.

2.

Vest je pukla u subotu.

U našoj je kući promena prošla neopaženo. Dok je tog jutra svitalo, još smo spavali, te nas čas izlaska sunca nije ni najmanje začudio. Čak i posle svih ovih godina, tih poslednjih nekoliko sati pre nego što smo saznali za usporavanje ostaju u mom pamćenju kao zatočeni iza stakla.

Moja drugarica Hana ostala je te noći kod mene. Uta-borile smo se u vrećama za spavanje na podu dnevne sobe, gde smo zajedno prespavale već stotinu noći pre te. Probudio nas je zuj kosilice za travu, lavež pasa i tiha škripa trampoline na kojoj su skakali komšijski blizanci. Za sat vremena obe smo bile obučene u plave fudbalske dresove – zategnute kose, namazane kremom za sunčanje, u kopačkama što lupkaju po pločicama.

„Noćas sam sanjala neviđeno čudan san“, rekla je Hana. Ležala je na stomaku, glave oslonjene na lakat, duge, zamršene plave kose zadenute za uši. Odlikovala ju je neka vižljasta lepota kakvu sam i sama priželjkivala.

„Ti uvek sanjaš neviđeno čudne snove“, rekla sam.

Povukla je rajsferšlus na vreći za spavanje i sela pribivši kolena uz grudi. Na njenom tanušnom zglobu lju-ljala se narukvica puna privezaka – među njima pola mesinganog srca, čija druga polovina pripada meni.

„U tom snu sam u mojoj kući, samo što to nije moja kuća“, nastavila je. „Sa mojom mamom, koja nije moja mama. A moje sestre nisu moje sestre.“

„Ja skoro nikad ne upamtim šta sanjam“, rekla sam i ustala da pustim mačke iz garaže.

Moji roditelji provodili su to jutro onako kako, koliko znam, provode svako drugo jutro – čitajući novine za trpezarijskim stolom. Dan-danas ih vidim kako tamo sede: majka u zelenom bademantilu, mokre kose, žurno lista stranice, dok otac sedi u tišini, obučen od glave do pete, i čita redom članak za člankom, a svaki mu se odražava u debelim staklima naočara.

Otac je dugo čuvao novine od tog dana – spakovao ih je kao da su deo nasledstva, tik uz novine objavljene na dan mog rođenja. Na stranicama tih novina, izašlih pre nego što se saznalo za novosti, pisalo je o rastu cena nekretnina u našem gradu, nastavku erozije nekoliko gradskih plaža i planovima za gradnju nove obilaznice. Te nedelje je lokalnog surfera napala velika

bela ajkula, patrola granične policije otkrila je tunel dug pet kilometara kojim je krijumčarena droga metar i po ispod američko-meksičke granice, a u prostranoj, nenaseljenoj pustinji na istoku, zakopano pod hrpom belog kamenja, pronađeno je telo davno nestale devojčice. Predviđeno vreme izlaska i zalaska sunca tog dana objavljeno je na poslednjoj strani, a to predviđanje se, dabome, nije ostvarilo.

Pola sata pre nego što smo čuli vesti, mama je otišla da kupi zemičke.

Mislim da su mačke promenu osetile pre nas. Obe su bile sijamke, iz različitih legala. Kloi je bila snena, pufnasta i umiljata. Toni je bio njena suprotnost: mator, nervozan stvor, možda psihički oboleo, mačor koji čupa svoju dlaku u pramenovima i ostavlja je po kući, nalik majušnim gužvicama korova rasutim po tepihu.

U tih poslednjih nekoliko minuta, dok sam im sipala suhu hranu u činijice, obe mačke počele su mahnito da trzaju ušima prema bašti. Možda su nekako osetile prestrojavanje u vazduhu. Obe su prepoznavale zvuk majčinog volva koji se zaustavio na parkiralištu, ali sam se kasnije pitala jesu li prepoznale i neuobičajeno brz okret točkova dok je žurila da se uparkira, ili paniku u oštrom trzaju kojim je povukla ručnu kočnicu.

Uskoro sam čak i ja mogla da naslutim majčino raspoloženje iz lupkanja njenih stopala po tremu i nemelodičnog zveckanja ključeva u bravi – one prve, sad već zloglasne vesti čula je u kolima na radiju, na putu od pekare do kuće.

„Smesta upalite televizor“, rekla je. Bila je znojava i bez daha. Ostavila je ključeve u bravi, gde će se klatiti celog dana. „Dešava se nešto zlo i naopako.“

Bili smo naviknuti na majčin rečnik. Nije štedela reči. Razmetala se. Precenjivala i preterivala. *Zlo i naopako* moglo je značiti svašta. Bio je to izraz sličan širokoj mreži u koju se lovi na hiljade mogućnosti, većinom dobroćudnih: sparni dani i gužva u saobraćaju, cevi koje cure i dugi redovi. Čak i dim cigarete, ako doleprša preblizu, može biti *zlo i naopako*.

Reagovali smo sporo. Moj otac nije mrdnuo sa svog mesta za stolom, gde je sedeo u iznošenoj žutoj majici na kojoj piše *San Diego Padres*, s jednom rukom na šolji za kafu, drugom na potiljku, i završavao članak u finansijskoj rubrici. Ja sam otvorila kesu sa zemičkama, koja mi je šuškala pod prstima. Čak je i Hana dovoljno dobro poznavala moju majku da nastavi s onim što je upravo radila – kopa po najdonjoj polici frižidera u potrazi za krem-sirom.

„Gledate li vi ovo?“, pitala je majka. Nismo gledali.

Majka je nekad bila glumica. Njene stare reklame – mahom za šampone i sredstva za čišćenje kuhinje – ostale su ovekovečene na prašnjavim crnim video-trakama naslaganim pored televizora. Ljudi su mi neprestano govorili koliko je lepa bila u mladosti, a tu lepotu sam i dalje prepoznavala u beloj koži njenog lica i visokim

jagodicama, mada se u srednjim godinama ugojila. Sada je predavala dramu i istoriju u gimnaziji. Živeli smo na sto pedeset kilometara od Holivuda.

Stajala je na našim vrećama za spavanje, par metara dalje od televizora. Kada sad na to pomislim, učini mi se da je jednom rukom pokrila usta, što je obično radila kad se zabrine, ali mi je tada samo bilo neprijatno što tvrdim donovima patika uvrće Haninu vreću, sašivenu od tanušnog pamuka, ružičastu i na tufne, zamišljenu ne za pošasti kampovanja, već isključivo za mekane tepihe zagrejanih domova.

„Čujete li vi mene?“, pitala je, okrećući se da nas pogleda. Usta su mi bila puna zemičke namazane krem-sirom. Među sekutiće mi se zavuklo zrno susama. „Džoele!“, povikala je na oca. „Ozbiljna sam. Ovo je pakleno.“

Otac je otrgao pogled s novina, ali je na stranici zadržao čvrsto pritisnut kažiprst, obeležavajući dokle je stigao. Kako smo mogli znati da su kosmičke sile svojim dejstvom konačno zavredile žar majčinih reči?

3.

Živeli smo u Kaliforniji, svikli na pomeranja tla. Shvatali smo da se zemlja stalno miče i drhturi. U baterijskim lampama uvek su bile sveže baterije, a u ostavama galoni vode. Prihvatili smo pojavu pukotina na našim pločnicima. Bazen su se ponekad talasali kao činije s vodom. Bili smo vični u puzanju pod stolove, umeli smo da izbegnemo razletelu staklariju. Na početku svake školske godine pakovali smo osnovne potrepštine u vakumiranu kesu, za slučaj da nas „veliki udar“ zatekne u školi. Međutim, na ovu posebnu pogibelj mi iz Kalifornije nismo bili spremniji od onih koji su svoje domove podigli na mirnijem tlu.

Kada smo tog jutra konačno shvatili šta se dešava, Hana i ja smo istrčale napolje da osmotrimo nebo u potrazi za dokazima. Ali nebo je bilo samo nebo

– obično, bez oblaka, plavo. Sunce je sijalo kao i pre. Poznati povetarac pirkao je s mora, a vazduh je, kao i uvek u to vreme, mirisao na pokošenu travu, cveće i hlor. Grane eukaliptusa i dalje su treperile na vetru kao morske sase, a ledeni čaj koji je majka sipala u bokal činio se dovoljno taman i spreman za piće. Iza naše ograde, negde u daljini još uvek su ječali i brujali automobili na auto-putu. Strujni kablovi i dalje su zujali. Da smo bacile uvis fudbalsku loptu, možda ne bismo ni primetile da pada malo brže i lupa o tle malo jače nego ranije. Bilo mi je jedanaest godina i živela sam u predgrađu. Moja najbolja drugarica stajala je pored mene. Nisam primećivala da išta nedostaje, ili da nije na svom mestu.

Majka se u kuhinji već dala u pretraživanje polica, otvarala je vrata kuhinjskih ormarića i preturala po fiokama.

„Hoću da vidim gde su nam zalihe za hitne slučajeve“, rekla je. „Nemamo pojma šta će se dešavati.“

„Trebalo bi da krenem kući“, rekla je Hana, još uvek u ljubičastoj pidžami. Obgrlila se oko tananog struka. Bila je nepočešljana, a njena kosa je zahtevala pažnju jer je nije šišala od drugog razreda. Sve male mormonke koje sam poznavala zbog nečeg su bile dugokose. Hanina kosa sezala je do struka i palacala na krajevima kao plamičak.

„Mora da i moja mama ludi“, rekla je.

Hanina kuća bila je puna sestara, ali u mojoj sam ja jedino dete i sobe bi po njenom odlasku utihnule. Nikada nisam volela što ide.

Pomogla sam joj da smota vreću za spavanje. Ona je spakovala ranac.

Da sam znala koliko će vremena proteći do našeg ponovnog susreta, drugačije bih se pozdravila s njom. Ovako, Hana i ja smo samo mahnule jedna drugoj, pa ju je moj otac odvezao kući, tri ulice dalje od nas.

Nije bilo snimaka zgodnih za prikazivanje na televiziji, nikakvih zgrada u plamenu ni porušenih mostova, nikakvog izuvrtanog metala ni spržene zemlje, nikakvih kuća na klizištima. Niko nije bio povređen. Niko nije poginuo. Bila je to u početku sasvim nevidljiva propast.

Mislim da baš zbog toga isprva nisam osećala strah, već uzbuđenje. Jeste bilo pomalo uzbudljivo – nenadana iskra sred običnosti, odblesak nečeg neočekivanog.

Moja majka je, međutim, bila užasnuta.

„Kako je ovako nešto moglo da se desi?“, pitala je.

Neprestano je čupkala kosu. Kosa joj je bila tamna i lepa, delom zahvaljujući zagasitosmeđoj farbi.

„Možda je pao meteor?“, rekla sam. Na poznavanju prirode učili smo o kosmosu, pa sam upamtila redosled planeta. Znala sam nazive svega što lebdi po svemiru. Postoje komete, crne rupe i grupacije divovskih stena. „Ili možda atomska bomba?“

„Nije atomska bomba“, rekao je otac. Videla sam kako mu se grče mišići vilice dok gleda televiziju. Stajao je prekrštenih ruku i široko razmaknutih stopala. Nije hteo da sedne.

„Možemo se prilagoditi do određene mere“, govorio je naučnik na televiziji. Na kragu mu je bio zakačen majušni mikrofoni, a novinar ga je zapitkivao u potrazi za mračnijim mogućnostima. „Ako okretanje Zemlje nastavi da se usporava – ovo je samo nagađanje – smatram da možemo očekivati radikalne vremenske promene. Čekaju nas zemljotresi i cunamiji. Možda će doći do masovnog izumiranja biljnih i životinjskih vrsta. Okeani bi mogli da se pokrenu ka polovima.“

Trakaste zavese sušakale su iza nas na poletaru, a u daljini je zujao helikopter; šum njegovih elisa dopirao je kroz prozore.

„Zbog čega se uopšte ovo dešava?“, pitala je majka.

„Helena“, rekao je otac, „znam koliko i ti.“

Svi smo zaboravili na školsku utakmicu. Moj dres ostaje ceo dan složen u fioci. Moji štitnici za kolena ležaće netaknuti na dnu ormara.

Kasnije sam čula da se na terenu pojavila samo Mikaela, kasneći kao i obično, s kopačkama u rukama, raspuštene duge kose, riđih lokni koje su joj letele oko usta dok je u dokolenicama trčala uzbrdo do terena, shvativši tek onda da se tamo ne zagreva ni jedna jedina devojčica, nijedan se plavi dres ne komeša na vetru, nijedna pletenica ne vrti se oko glave, a na travi nema

ni roditelja ni trenera. Nije bilo majki koje pijuckaju čaj zaklonjene iza naočara za sunce, ni očeva koji u japan-kama špartaju kraj terena. Nije bilo ručnih frižidera, ni stolica na rasklapanje, ni oljuštenih pomorandži. Mora da je tek tad primetila da na gornjem parkiralištu nema automobila. Samo su mreže, blago ustalasane na stativama, svedočile da se tu nekad igrao fudbal.

„Znaš kakva je moja mama“, rekla mi je Mikaela mnogo dana kasnije za vreme ručka, oslanjajući se na zid kao neka koketna sedmakinja. „Kad sam se vratila na parkiralište, već je bila otišla.“

Mikaelina majka je bila najmlađa među majkama. Čak i najglamuroznije od njih navršile su najmanje trideset pet, a moja je već imala četrdeset. Mikaelina je imala samo dvadeset osam, što je njena ćerka poricala, ali smo svi znali da je istina. S njom je uvek bio neki novi dečko. Njena glatka koža i čvrsto telo, visoke grudi i mršave butine u zbiru su predstavljali izvor nečeg sramotnog što smo naslućivali nejasno ali bez svake sumnje. Mikaela je bila jedino meni poznato dete koje živi u stanu i čiji se otac ne spominje.

Mikaelina mlada majka je prespavala vesti.

„Zar ništa niste videle na televiziji?“, pitala sam Mikaelu kasnije te nedelje.

„Znaš da nemamo kablovsku. Nikad ne uključujem televizor.“

„Šta vam je s radiom u kolima?“

„Pokvaren je.“

Mikaeli po pravilu treba prevoz čak i običnim danima. Tog prvog dana usporavanja, dok smo mi slušali vesti u svojim dnevnim sobama, Mikaela se, zaglavljena na fudbalskom igralištu, zamajavala oko prastare pokvarene telefonske govornice koju je odavno zaboravio i onaj što ju je tu postavio – svi smo već uveliko imali mobilne telefone – sve dok konačno nije stigao trener, s namerom da one koji su se pojavili obavesti o otkazivanju, ili makar odlaganju utakmice, i odveo je kući.

Do podneva tog prvog dana televizijske mreže ostale su bez novih vesti. Nastavile su da izveštavaju i nakon što su sveže informacije presušile, žvačući i prežvakavajući iste zalogajčiće novosti. Nije nam smetalo, ostali smo prikovani za ekran.

Provela sam ceo taj dan sedeći na tepihu, na metar-dva od televizora, zajedno s roditeljima. I danas pamtim kako sam proživljavala te čudne sate. Potreba da znam sve što se može znati bila je gotovo fizička.

Majka je povremeno obilazila kuću i odvrtila slavine, jednu po jednu, da proveri boju i čistoću vode.

„Mila, ništa se neće desiti s vodom“, rekao je otac. „Ovo nije zemljotres.“

U rukama je držao naočare i brisao ih košuljom, kao da je jedini problem s kojim smo suočeni zamagljen vid. Bez naočara su mi njegove oči uvek izgledale premale, kao da škilji.

„Ponašaj se kao da se ne dešava ništa naročito“, rekla je.

U to vreme, nesuglasice mojih roditelja još uvek su bile neznatne.

Otac okrenu naočare prema svetlu, pa ih pažljivo stavi na nos. „Helena, reci mi šta da radim i poslušaću te.“

Moj otac je bio lekar. Verovao je u problem i rešenje, u dijagnozu i lek. Briga je za njega bila gubitak vremena.

„Ljude je uhvatila panika“, rekla je majka. „Šta je s onima koji rade u vodovodu i elektrani? Šta ako napuste radna mesta?“

„Preostaje nam samo da čekamo.“

„O, to je dobar plan“, rekla je. „To je zaista odličan plan.“

Gledala sam je kako ide u kuhinju šamarajući pločice bosim stopalima. Čula sam pucketanje i škripu vrata ormarića s pićem i zveckanje leda u čaši.

„Kladim se da će sve ispasti kako treba“, rekla sam iz potrebe da kažem nešto veselo; reči mi isplivaše iz grla kao kašalj. „Kladim se da ćemo biti dobro.“

Lujke i genijalci već su nadirali iz divljine i nastupali u televizijskim emisijama, mašući naučnim radovima koje su cenjeni časopisi odbijali da objave. Ovi vukovi samotnjaci tvrdili su da su predvideli katastrofu.

Majka se vrati na kauč s pićem u ruci.

Na dnu ekrana sjaktilo se pitanje napisano crvenim štampanim slovima: *Da li nam se bliži kraj?*

„Ma daj!“, povika otac. „Puki senzacionalizam! Kako to smeju da kažu na državnoj televiziji?“ Pitanje se rastočilo u vazduhu. Niko nije promenio kanal. Onda pogleda

u mene, pa reče majci: „Ona ovo ne treba da gleda. Džulija, hoćeš malo da šutiramo loptu?“

„Ne, hvala“, rekla sam. Nisam želela da propustim ni jednu jedinu vest.

Povukla sam majicu preko kolena. Toni je ležao kraj mene na tepihu, ispruženih šapa, i zvučno disao. Kloio se sakrila pod kauč.

„Hajde“, rekao je otac. „Daj da malo šutiramo.“

Iskopao je moju fudbalsku loptu iz ormara u hodniku i stisnuo je obema rukama.

„Malo je izduvana“, rekao je.

Posmatrala sam kako rukuje pumpom kao da je komad medicinske opreme – ubacio je iglu u otvor hirurški precizno i pažljivo, a potom metodično pumpao, kao da drži respirator, uvek čekajući da mlaz vazduha uđe u loptu pre nego što pritisne ponovo.

Nevoljno sam vezala kopačke i izašla napolje.

Neko vreme šutirali smo loptu u tišini. Iz kuće se još čulo izveštavanje TV voditelja. Glasovi su im se mešali s kratkim udarcima stopala o loptu. Dvorišta u komšiluku bila su prazna. Ljuljaške su stajale nepomično kao ruševine. Trampolina blizanaca više se nije oglašavala. Misli su mi vrludale. Želela sam da se vratim u kuću.

„Dobar šut“, rekao je otac. „Pravo u metu.“

Nije se preterano razumeo u fudbal. Šutirao je pogrešnom stranom stopala. Sledeći put šutnula sam prejako i lopta je završila u žbunju ukraj dvorišta. Onda prekinusmo s igrom.

„Jesi li dobro?“, pitao me je.

Velike ptice počele su da kruže nebom. Ne ptice iz predgrađa. Bili su to jastrebovi, orlovi i vrane, ptice čija velika krila svedoče o divljim prostranstvima kakva još postoje dalje na istoku. Preletale su s drveta na drvo, a njihovi krici gušili su cvrkut poznatih ptičica iz kraja.

Znala sam da životinje obično naslute opasnost, za razliku od nas, i da u minutima ili satima što prethode cunamiju ili šumskom požaru znaju da krenu u beg mnogo pre ljudi. Čula sam za slonove koji su kidali okove i upućivali se na uzvisine, i za zmije koje bi kilometrima gmizale.

„Šta misliš, da li ptice znaju?“, pitala sam. Posmatrala sam ih i osećala kako mi se vratni mišići zatežu.

I otac ih je gledao, ali nije izustio ni reč. Na krošnj našeg bora sleteo je jastreb, zalepršao krilima pa opet uzleteo, uputivši se na zapad, ka obali.

Majka nam je doviknula iz kuće, kroz otvorena vrata terase: „Sad kažu da će ovo imati nekakav uticaj na silu Zemljine težine.“

„Odmah dolazimo“, rekao je otac.

Jako me je stegnuo za rame, a onda pogledao ka nebu kao seljak koji iščekuje kišu. „Hoću da upamtiš koliko su ljudi pametni“, rekao mi je. „Seti se šta su sve izumeli. Rakete, kompjutere, veštačka srca. Mi rešavamo probleme, da znaš. Uvek rešavamo velike probleme. Zaista.“

Onda se kroz raskriljena vrata vratismo na pločice; otac je insistirao da obrišemo noge o otirač pre nego

što uđemo u dnevnu sobu, kod majke – kao da će nam taj ritual osigurati bezbedan prolaz. Dok je on govorio i dok smo hodali, osećala sam da će se, uprkos tome što je svet zasad netaknut, sve oko mene ubrzo raspasti.

U narednim satima strepeli smo i čekali. Nagađali, čudili se i pitali. Učili smo nove reči i saznavali o novim pojavama od naučnika i zvaničnika koji su posredstvom televizije i interneta paradirali našom dnevnom sobom. Uhodili smo sunce na našem nebu kao nikad pre. Majka je pila viski s ledom. Otac se šetkao tamo-amo. Pozvala sam Hanu, ali nije se javljala na telefon. Vreme je te subote proticalo drugačije. Činilo se da jutro pripada jučerašnjem danu. Kada smo seli da sačekamo zalazak sunca koje je tonulo iza brda na zapadu, učini mi se da je u okrilju ovog dana prošlo njih nekoliko, kao da je dan narastao za mnogo više od jednog jedinog majušnog sata.

Kasno po podne otac se popeo u spavaću sobu, iz koje je izašao izmenjen, u košulji i crnim čarapama. Par cipela koji je držao za pertle ljuljao mu se u ruci.

„Ideš negde?“, upita ga majka.

„Smena mi počinje u šest, sećaš se?“

Moj otac zarađuje za život tako što pomaže bebama da dođu na svet, a specijalizovao se za rizične trudnoće. Često je dežuran i radi noćnu smenu u bolnici. Ponekad radi i vikendom.

„Ne idi“, rekla je majka. „Nemoj večeras.“

Nadala sam se, pamtim, da će ga ubediti da ostane, ali je uzeo da vezuje pertle. Voleo je da mu oba kraja mašne budu iste dužine.

„Razumeće ako se ne pojaviš“, dodala je majka. „Napojlju je opšti haos, gužva je u saobraćaju, opšta panika.“

Neke od pacijentkinja mog oca provele su mesece u bolnici, nastojeći da u matericama zadrže bebe sve dok ne ojačaju dovoljno da prežive u spoljnom svetu.

„Ma daj, Helena“, rekao je. „Znaš da ne mogu da ostanem.“

Potapšao je prednji džep. Čulo se prigušeno zveckanje ključeva.

„Trebaš nam ovde“, rekla je majka. Prislonila mu je obraz na grudi – bio je viši od nje za dve glave. „Stvarno ne želimo da ideš, je l' tako, Džulija?“

I ja sam želela da ostane, ali sam, kao i svako jedinče, bila vrstan diplomata.

„Volela bih da ostane“, kazala sam obazrivo, „ali pretpostavljam da *mora* da ide.“

Majka se okrenu ka njemu i nežnije reče: „Molim te. Ne znamo čak ni šta se dešava.“

„Ma daj, Helena“, rekao je tata milujući je po kosi. „Ne drami. Ništa se neće desiti odsad do sutra ujutro. Kladim se da će sve ovo brzo da protutnji.“

„Kako?“, pitala je. „Otkud ti to?“

Poljubio je mamu u obraz, a meni mahnuo iz hodnika. Onda je izašao i zatvorio vrata. Ubrzo smo čule kako se odvozi s parkirališta.

Majka se svali na kauč pored mene. „Makar me *ti* ne napuštaš. Moraćemo da brinemo jedna o drugoj.“

Smesta pozelel da pobegnem kod Hane, ali sam znala da će se majka nasekirati ako odem.

Spolja su do nas dopirali glasovi dece. Kroz roletne sam videla porodicu Kaplan kako hoda ulicom. Danas im je sabat, što znači da ceo dan neće ulaziti u kola. Sad ih je bilo šestoro: gospodin i gospođa Kaplan, Džejkob, Bet, Aron i beba u kolicima. Deca su išla u jevrejsku školu na severu i oblačila se mahom u crno, kao junaci iz starih filmova, ustalasanih dugih sukanja i crnih pantalone. Bet Kaplan je bila mojih godina, ali je nisam dobro poznavala. Držala se po strani. Nosila je bluzu dugih rukava i dugu suknju, ali i moderne, crvene kožne čizmice. Zaključila sam da joj je samo kod obuča dopušteno da zablista. Dok su prolazili kraj naše kuće, a najmanji dečko brao maslačke na kraju našeg travnjaka, shvatih da možda još ne znaju za usporavanje.

Mnogo kasnije sam čula od Džejkoba da sam bila u pravu: Kaplanovi nisu saznali sve do zalaska sunca – kad im je sabat prošao i kad im je vera dopustila da opet popale svetla i uključe televizor – da svet nije više isti onaj u kom su rođeni. Za one koji nisu gledali vesti, vidici su delovali nepromenjeno. To kasnije, naravno, više nije bio slučaj, ali zasada, tog prvog dana, Zemlja je još uvek ličila na sebe.

* * *

Živeli smo u slepoj ulici, u kraju istovetnih kuća izgrađenih sedamdesetih na malim placevima, štukovanih fasada i s azbestom u plafonu i zidovima. U svakoj bašti izvijala se po maslina, osim tamo gde su je iščupali i zamenili nekim modernijim, žednijim drvetom. U našoj ulici bašte su održavane valjano, ali ne preterano revnosno. Bele rade i maslači cvetali su u proređenoj travici. Žbunovi ružičastih bugenvilija bili su priljubljeni uz svaku kuću, cakleći se i trepereći na vetru.

Na satelitskim kartama iz tog doba nizovi naših kuća deluju pregledno i paralelno, svaka kuća s bujnim žbunom po strani, kao deset termometara nanizanih na uzicu. Naša je bila jedna od skromnih uličica usečenih u obronke kalifornijskog pobrđa s jeftinije strane; ona skuplja je okrenuta ka okeanu.

U ono vreme jutra su bila blistava. Kuhinje su nam bile okrenute ka istoku. Sunce je sijalo kroz prozore dok su aparati za kafu grgoljili i tuševi prskali, a ja prala zube ili birala odeću za školu. Popodneva su bila senovita i sveža jer je sunce svake večeri zalazilo iza lepših kuća na vrhu brda pun sat pre nego što bi potonulo u okean s druge strane. Toga dana smo na zalazak čekali s novonastalom napetošću.

„Mislim da se malko pomerilo“, rekla sam žmirkajući. „U stvari, sto posto se spušta.“

Duž cele ulice otvarala su se električna vrata garaža. Iz njih su izlazili džipovi i kombiji puni dece, odeće i pasa.

Komšije su se zbile na travnjacima, stojeći prekrštenih ruku. Svi su zurili u nebo kao da čekaju vatromet.

„Ne gledaj pravo u sunce“, rekla je majka, koja je sedela kraj mene na tremu. „Oćoravićeš.“

Otvarala je pakovanje baterija koje je pronašla u fioci. Na betonu kraj nje ležale su tri baterijske lampe, mali svetlosni arsenal. Sunce je ostalo visoko na nebu, ali nju je već opsedalo pristizanje predugih noći.

U daljini, na kraju ulice, ugledah svoju drugaricu Gabi kako sama sedi na krovu. Otkad su je roditelji prebacili u privatnu školu u obližnjem gradiću, nisam je viđala često. Bila je obučena u crno, kao i obično. Njena crna ofarbana kosa ocrtavala se spram neba.

„Zašto se tako ofarbala?“, pitala me je majka primitivši je.

„Ne znam“, odgovorila sam. U oba uha imala je po tri niza minduša, nevidljiva iz daljine. „Valjda joj je tako došlo.“

Kraj nas je krčao i čavrljao tranzistor. Sa svakim satom dobijali smo nove minute. Već su se prepirali oko *žitne tačke* – ni danas ne znam da li je to termin koji je decenijama čamio zakopan po rečnicima i udžbenicima, ili su ga skovali tog dana kao novi odgovor na novo pitanje: koliko dugo usevi mogu da prežive bez sunčeve svetlosti?

Majka je palila i gasila baterijske lampe, proveravajući na nadlanici da li rade. Izbacila je iz ležišta stare baterije i zamenila ih novim, kao da ubacuje municiju u šaržer.

„Ne znam zašto mi tvoj otac ne odgovara na poziv“, rekla je.

Iznela je bežični telefon na trem i spustila ga kraj sebe, gde je ostao nemo da stoji. Nečujno i žurno pijuckala je piće. Sećam je se onakve kakva je tada bila, a pamtim i zvuk leda što zvecku u čaši, vodu što kaplje i ostavlja izukrštane tragove na betonu. Naravno, nisu svi dizali paniku. Moja nastavnica klavira, Silvija, koja je živela preko puta nas, nastavila je da plevi baštu kao da se ništa ne dešava. Gledala sam je kako mirno kleči u prašini, sa sjajnim makazama u ruci. Kasnije se natenane prošetala ulicom, dok su joj klompe klepetale po pločniku, a duga riđa kosa ispadala iz na brzinu upletene kike.

„Zdravo, Džulija“, rekla je kad je stigla do naše bašte. Iako su bile istih godina, Silvija je i dalje izgledala nekako detinjasto, a moja majka ne.

„Ne deluješ mi preterano zabrinuto“, rekla je majka.

„Que sera, sera“, odgovorila je Silvija. Reči su joj bile jedan dug uzdah. „Uvek to kažem. Šta bude, biće.“

Meni se Silvija sviđala, ali sam znala da majci nije po volji. Silvija je bila sveža i sitna, mirisala je na kremu za telo. Ruke su joj bile vretenaste kao grane eukaliptusa, obično okićene kabastim tirkiznim nakitom koji je skidala na početku svakog časa klavira, kako bi bliže opštila s dirkama. Klavir je uvek svirala bosonoga.

„Možda sam malo pomućenog uma“, dodala je Silvija. „Usred sam pročišćavanja.“

„Šta je pročišćavanje?“, pitala sam.

„Post“, odgovorila je Silvija.

Sagnula se ka meni da mi objasni, kad začuh kako majka sakriva baterijsku lampu iza leđa. Mislim da se iznenada postidela svog straha.

„Nema kafe, nema alkohola, samo voda. Tri dana. Sigurno je i tvoja mama to probala.“

Majka odmahnu glavom. „Ja ne.“ Postadoh svesna majčine čaše s pićem, koja se cedila na pločniku kraj nje. Načas zavlada muk.

„U svakom slučaju, nemoj zbog ovog da prekineš s vežbanjem, Džulija“, rekla je Silvija u odlasku. „Vidimo se u sredu.“

Silvija će narednih nekoliko popodneva provesti sa slamnatim šeširom na glavi, opušteno obrezujući ruže i čupajući korov.

„Nije zdravo biti tako žgoljav“, rekla je majka pošto se Silvija vratila baštovanstvu. (Majka je imala jedan ormar pun haljina za broj manjih, upakovanih u najlon kese, koje su čekale dan kad će izgubiti četiri i po kilograma na koje se žalila godinama.) „Vide joj se kosti.“ Što je istina: jesu se videle.

„Pogledaj“, rekla sam. „Upalili su uličnu rasvetu.“

Svetla su se palila automatski, čim se smrkne. Sunce je, međutim, i dalje sijalo.

Zamišljala sam ljude na drugom kraju sveta, u Kini i Indiji, kako smeteni leže u tami i čekaju, baš kao i mi – ali zoru.

Prođe još minut.

„Trebalo je makar da nam javi da je bezbedno stigao na posao“, rekla je majka. Ponovo ukuca broj, sačeka, pa spusti slušalicu.

Jednom sam otišla s ocem na posao. Dok sam bila tamo, nije se bogzna šta desilo. Trudnice su gledale televiziju i grickale krekeru u krevetu. Otac im je postavljao pitanja i proveravao grafikone. Muževi su se muvali naokolo.

„Zar ga nisam zamolila da se javi?“, pitala je.

„Verovatno je zauzet“, rekla sam.

U daljini sam videla da i Tom i Karlota, dvoje staraca koji su živeli na kraju naše ulice, sede napolju – on u izbledejoj majici i farmerkama, ona u papučama, duge sede pletenice prebačene preko ramena. No oni su u to doba uvek sedeli napolju, zavaljeni u ležaljke na prilazu kući, oboje sa margaritom i cigaretom u ruci. Vrata garaže iza njih ostala su otvorena, a u njoj Tomove šine za voziće izložene kao iznutrice. Do tada je većina kuća u našoj ulici već bila renovirana, ili makar popravljena, s novim furnirima kao navlakama za zube, ali je Tomova i Karlotina kuća ostala netaknuta, što sam znala jer sam im prodavala keks ispred Udruženja izviđača i videla da su podovi još uvek zastrti zagasitocrvenim tapisonom.

Tom mi je mahnuo rukom u kojoj je držao čašu punu pića. Nisam ga dobro poznavala, ali se prema meni uvek ophodio prijateljski. Odmahnula sam mu.

Bio je oktobar, ali se činilo kao da je jul: vazduh beše letnji vazduh, a nebo letnje nebo, i dalje svetlo, iako je prošlo sedam sati.

„Nadam se da telefoni rade“, rekla je majka. „Mora da rade, zar ne?“

Posle te večeri sam s vremenom poprimila mnoge navike moje majke – uporno kovitlanje uma oko iste teme, loše podnošenje neizvesnosti – no te će sličnosti, baš kao i njeni široki kukovi i visoke jagodice, ostati uspavane u meni još nekoliko godina. Te večeri nisam mogla da je razumem.

„E, mama, smiri se“, rekla sam. „Važi?“

Telefon konačno zazvoni. Majka se žurno javi. Videla sam da je razočarana glasom na vezi. Dade mi slušalicu.

Nije zvao otac. Zvala je Hana.

Ustala sam i sišla s trema na travu, pritiskajući slušalicu uz uvo i žmirkajući na suncu.

„Ne mogu dugo da pričam“, rekla je Hana. „Samo da ti javim da idemo.“

U pozadini se čula jeka glasova Haninih sestara. U mislima sam je videla kako stoji u spavaćoj sobi koju je delila s njima – žute prugaste zavese koje je sašila njena mama, hrpa plišanih igračaka na njenom krevetu, šnale rasute po komodi.

„Kuda ćeš?“, pitala sam.

„U Jutu“, rekla je Hana.

Zvučala je uplašeno.

„Kada se vraćate?“, pitala sam.

„Ne vraćamo se“, rekla je.

Preplavi me panika. Te godine smo toliko vremena provodile zajedno da su nastavnici počeli da nas mešaju.

Kasnije sam čula da se u Solt Lejk Sitiju, nakon početka usporavanja, okupilo na hiljade mormona. Hana mi je jednom ispričala da je crkva utvrdila koji će tačno kvadratni kilometar u Juti biti taj gde će se Isus vratiti na zemlju. Rekla mi je da su tamo podigli golemi silos sa žitom, kako bi se mormoni prehranili na sudnji dan. „Ne bi trebalo da ti ovo govorim, pošto nisi u našoj crkvi“, rekla mi je. „Ali sve je istina.“ Religija moje porodice bio je beskrvni luteranizam – nismo skrivali tajne i nismo imali jasnu zamisao o kraju sveta.

„Još si tu?“, pitala je Hana.

Bilo mi je teško da govorim. Stajala sam u travi boreći se da se ne rasplačem.

„Seliš se zauvek?“, konačno upitah.

Čula sam kako Hanu doziva majka.

„Moram da idem“, rekla je. „Zvaću te kasnije.“

Prekinula je vezu.

„Šta kaže?“, upita moja majka s trema.

Steglo mi se grlo.

„Ništa“, rekla sam.

„Ništa?“, pitala je majka.

Oči mi se napuniše suzama. Majka ih nije videla.

„Hoću da znam zašto se tata ne javlja“, rekla je. „Šta misliš, da mu nije crkao telefon?“

„Bože, mama“, rekla sam. „Ne pravi od komarca magarca.“

Ućutala je i zagledala se u mene.

„Ne pravi se pametna“, brecnu se. „I ne pominji Boga.“

Zvučnici na radiju načas zakrčase, pa je majka okretala dugme dok krčanje nije prestalo. Govorio je stručnjak sa Harvarda: „Ako se ovo nastavi“, rekao je, „posledice će biti pogubne po sve vrste useva, po zalihe hrane na celom svetu.“

Ostadosmo da sedimo u tišini.

Onda je negde iz kuće odjeknuo iznenadan udar, vlažan pljesak nečeg mekog što naleće na staklo.

Obe poskočismo.

„Šta to bi?“, pitala je majka.

Zamišljalo se nezamislivo, verovalo u neverovatno. Činilo se da na svakom ćošku vreba opasnost. Iz svake pukotine izbijala je pretnja.

„Nije lepo zvučalo“, rekla sam.

Požurismo unutra. Ništa nismo sklonile, u kuhinji je vladao opšti nered. Moja polupojedena zemička je od jutros stajala na tanjiru, tamo gde sam je spustila pre osam sati, obrubljena skorenim krem-sirom. Mačke su izvrnule šolju s jogurtom i svojski je olizale. Neko je ostavio mleko napolju. Uto primetih i da je Hana zaboravila svoj fudbalski dres na stolici.

Ispostavilo se da je zvuk potekao od ptice. Kreja je udarila u naš visoki kuhinjski prozor i potom pala na pod, očito polomljenog vrata i krila asimetrično raširenih kraj tela.

„Možda je samo ošamućena“, reče majka.

Stajale smo na krhotinama stakla.

„Ne bih rekla“, kazala sam.

Ubrzo smo saznali da usporavanje utiče na silu Zemljine težje. Zemlja je poprimila veću snagu. Tela u pokretu težje su ostajala u pokretu. Svi mi, sa svim oko nas, postali smo podložniji privlačenju s tla. Biće da je ta promena zakona fizike poslala pticu pravo u staklo našeg prozora.

„Možda bi trebalo da je sklonimo“, rekla sam.

„Neću da je pipaš“, rekla je majka. „Tata će.“

I tako smo ostavile pticu tamo gde smo je našle. Ostatak noći nismo puštale mačke napolje.

I kuhinju smo ostavile u zatečenom stanju. Bila je nedavno preuređena, u vazduhu se još osećala farba, ali se taj hemijski miris izmešao s vonjem ukiseljenog mleka. Majka je natočila sveže piće; dve nove kockice leda pucnuše i zaplutaše na talasu iskričavog viskija. Nikad je nisam videla da toliko popije u jednom danu.

Krenula je na trem.

„Dođi“, rekla je. Ali umorila sam se od njenog društva.

Zato se popeh u svoju sobu i izvalih se na krevet.

Dvadeset minuta kasnije sunce je konačno potonulo iza brda, što beše dokaz da se Zemlja, koliko god sporo, i dalje okreće.

Vetar je tokom noći promenio pravac i zaduvao žestoko, iz pustinje umesto s mora. Urlikao je i cičao. Stabla eukaliptusa povijala su se i mučila, a treperave zvezde razotkrile su nebo bez oblaka – bio je to prazan, bezolujni vetar.

U neko doba začuh škripu kuhinjskih ormarića, tih cijuk šarki. Majka je vukla noge u papučama, odvrnula poklopac na bočici s pilulama i nad sudoperom polako nasula vodu u čašu.

Poželela sam da je otac kod kuće. Pokušala sam da ga zamislim u bolnici. Možda se baš u tom času rađaju bebe koje prihvata u svoje ruke. Pitala sam se kako li je to doći na svet baš ove noći.

Ulične lampe uskoro se pogasiše, isisavajući prigušeno svetlo iz moje sobe. To je trebalo da najavi svitanje, ali moj kraj ostade uronjen u tamu. Za mene je to bila neka nova tama, duboka seoska pomrčina, nikad viđena u gradovima i predgrađima.

Izašla sam iz sobe i otišla kroz tminu do sobe mojih roditelja. Kroz šupljinu pod vratima prodiralo je malaksalo, plavičasto svetlo televizora i izlivalo se na tapison u hodniku.

„Ni ti ne spavaš?“, reče majka kad sam otvorila vrata. U staroj beloj spavaćici izgledala je presamićeno i iznureno. Buketi tanušnih bora širili su joj se oko očiju kao lepeze.

Uvukoh se kraj nje u krevet. „Kakav je ovo vetar?“, pitala sam.

Govorile smo tiho kao da neko u blizini još uvek spava. Televizor je bio skroz utišan.

„To je samo Santa Ana“, rekla je, gladeći me po leđima. „Sad je sezona Santa Ane. Uvek je ovako pred jesen, sećaš se? Makar je to kao i obično.“

„Koliko je sati?“, pitala sam.

„Petnaest do osam.“

„Treballo bi da je svanulo“, rekla sam.

„Svanulo je“, rekla je. Nebo je, međutim, ostalo mračno. Od zore nije bilo ni traga ni glasa.

Oslušnusmo komešanje mačaka u garaži. Čulo se kako grebu vrata i Tonijevo uporno, nesigurno mjaukanje. Od katarakte je bio skoro slep, ali je čak i on znao da nešto nije kako treba.

„Da li se javljao tata?“, pitala sam.

Majka je klimnula glavom. „Radiće još jednu smenu, jer se niko drugi nije pojavio.“

Dugo smo sedele u tišini, dok je oko nas fijukao vetar. Svetlo televizora treperilo je na belim zidovima.

„Kad se vrati kući, pusti ga da predahne, važi?“, rekla je majka. „Imao je tešku noć.“

„Šta se desilo?“

Ugrizla se za usnu i zadržala pogled na televizoru.

„Jedna žena je umrla“, rekla je.

„Umrla?“

Nikad nisam čula da se tako nešto desilo ikom o kome brine moj otac. Činilo mi se da je smrt na porođaju snalazila žene prvih doseljenika, a da je danas nezamisliva, kao dečja paraliza ili kuga, da su je zatrli naši vrhunski monitori i sprave, naše čiste ruke i jaki sapuni, naši lekovi, naši melemi i naše prebogato znanje.

„Tata misli da se to ne bi desilo da su svi bili tu. Nije ih bilo dovoljno.“

„Šta se desilo s bebom?“, pitala sam.

„Ne znam.“ Oči su joj bile pune suza.

Iz nekog razloga baš se tad, a ne ranije, stvarno zabrinuh. Okrenula sam se u velikom roditeljskom krevetu, dok se miris očeve kolonjske vode širio iz čaršava. Poželela sam da je kod kuće.

Na televiziji smo videle novinarku koja stoji negde u pustinji, dok nebo iza nje postaje ružičasto. Pratili su izlazak sunca kao što obično prate oluje – sunce je stiglo do istočne granice Nevade, ali još nije osvanulo u Kaliforniji.

Kasnije sam o tim prvim danima razmišljala kao o dobu kada smo, kao vrsta, uvideli da nas more pogrešne brige: rupa u ozonskom omotaču, topljenje ledenih naslaga, Istočni Nil, svinjski grip i pčele-ubice. Ono od čega najviše strepimo najčešće se nikada ne desi. Prave katastrofe uvek su drugačije – nezamislive, neizbežne, nepoznate.

4.

Noć je kao groznica na kraju minula. U to nedeljno jutro nad nama je titralo nežno nebesko plavetnilo.

Vetar nam je nabacao gomilu borovih iglica u dvorište. Saksija s dva nevena prevrнула se na verandi i iz nje se prosula zemlja. Suncobran i baštenske stolice ležali su prevrnuti. Stablo eukaliptusa stajalo je očerupano i razbašureno. Mrtva ptica ostala je tamo gde je ostavljena.

Na obzorju, u daljini, izvijao se dim, a vetar ga je hitro nosio na zapad. Setila sam se da je ovo sezona požara.

Televizijski helikopter kružio je oko dima kao muva; laknu mi što je makar jedan novinar zadužen da izveštava o ovoj sasvim običnoj nepogodi.

Posle doručka ponovo sam pokušala da dobijem Hanu, ali je njen telefon zvonio uprazno. Znala sam da je kod nje drukčije: život Hane i njenih sestara bio